

АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ У СФЕРІ МИТНОЇ СПРАВИ

Оніщик Юрій Віталійович

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри приватного та публічного права,
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

Протилежність публічного та приватного інтересу у сфері митної справи зумовлює конфлікти між владними та підвладними суб'єктами митних відносин [1, с. 122]. Це, у свою чергу, спричиняє виникнення публічно-правового спору, що об'єктивно зумовлено правовою природою митних правовідносин [2, с. 629]. Однією з визначальних тенденцій розвитку правової системи України є пошук нових та ефективних способів вирішення публічно-правових спорів. Враховуючи процес поширення та нормативно-правового закріплення альтернативних способів врегулювання юридичних конфліктів сприяти прийняттю оптимальних рішень, які можуть максимально узгодити інтереси суб'єктів митних відносин, можуть альтернативні способи вирішення публічно-правових спорів у сфері митної справи [3, с. 125].

Аналіз чинного законодавства України дозволяє стверджувати про наявність альтернативних способів вирішення публічно-правових спорів у сфері митної справи.

Одним із альтернативних способів вирішення публічно-правових спорів у сфері митної справи є інститут компромісу у справах про порушення митних правил. У ч. 1 ст. 521 Митного кодексу України встановлено, що за відсутності в діях особи, яка вчинила порушення митних правил, ознак кримінального правопорушення провадження у справі про це правопорушення може бути припинено шляхом компромісу. Компроміс полягає в укладенні мирової угоди між зазначеною особою та митним органом, посадова особа якого здійснює провадження у справі. за умовами мирової угоди особа, яка вчинила порушення митних правил, у визначений у мировій угоді строк, який не може перевищувати 30 днів, зобов'язана: 1) внести до державного бюджету кошти в розмірі, що дорівнює сумі штрафу, передбаченого санкцією відповідної статті Митного кодексу України; 2) у разі якщо санкцією відповідної статті Митного кодексу України передбачена конфіскація безпосередніх предметів порушення митних правил, помістити такі предмети у митний режим: відмови на користь держави; знищення або руйнування; імпорту або експорту. За умовами мирової

угоди митний орган зобов'язаний припинити провадження у справі про порушення митних правил щодо особи, яка вчинила порушення митних правил, та здійснити митне оформлення задекларованих нею товарів, транспортних засобів відповідно до заявленого митного режиму. Товари, транспортні засоби можуть бути предметом мирової угоди лише за умови, що особа, яка вчинила порушення митних правил, є власником цих товарів, транспортних засобів або уповноважена розпоряджатися ними. Особа, яка вчинила порушення митних правил, звертається до керівника митного органу із заявою довільної форми з проханням про припинення справи про це порушення митних правил шляхом компромісу. Мирова угода укладається у письмовій формі. У разі припинення провадження у справі про порушення митних правил шляхом компромісу особа, яка вчинила це правопорушення, вважається такою, що не була притягнута за нього до адміністративної відповідальності [4].

На стадії підготовчого провадження Кодексом адміністративного судочинства України передбачено такі способи вирішення публічно-правових спорів у сфері митної справи в судовому порядку як врегулювання спору за участі судді та примирення сторін.

Згідно Кодексу адміністративного судочинства України врегулювання спору за участю судді проводиться за згодою сторін до початку розгляду справи по суті. Проведення врегулювання спору за участю судді не допускається: 1) в адміністративних справах, визначених главою 11 розділу II Кодексу адміністративного судочинства України, за винятком справ, визначених статтею 267 цього Кодексу, та типових справ; 2) у випадку вступу у справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору. Про проведення процедури врегулювання спору за участю судді суд постановляє ухвалу. В ухвалі про проведення процедури врегулювання спору за участю судді суд вирішує питання про зупинення провадження у справі. Проведення врегулювання спору за участю судді здійснюється у формі спільних та (або) закритих нарад. Суддя спрямовує проведення врегулювання спору за участю судді для досягнення сторонами примирення. Процедура врегулювання спору за участю судді проводиться протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня постановлення ухвали про її проведення. Строк проведення врегулювання спору за участю судді продовженню не підлягає [5].

Необхідно зазначити, що запроваджуючи в Кодекс адміністративного судочинства України процедуру врегулювання спору за участю судді, законодавець обмежив можливість її застосування. Так, врегулювання публічно-правового спору у сфері митної справи за участю судді не застосовується у справах за зверненням митних органів при здійсненні ними визначених законом повноважень (ст. 283) [5].

Водночас застосування врегулювання публічно-правового спору у сфері митної справи за участю судді є можливою в інших справах, за винятком типових.

Відповідно до ст. 190 Кодексу адміністративного судочинства України сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на підставі взаємних поступок. Примирення сторін може стосуватися лише прав та обов'язків сторін. Сторони можуть примиритися на умовах, які виходять за межі предмета спору, якщо такі умови примирення не порушують прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб. За клопотанням сторін суд зупиняє провадження у справі на час, необхідний їм для примирення. Умови примирення сторони викладають у заяві про примирення сторін. Умови примирення сторін затверджуються ухвалою суду. Затверджуючи умови примирення сторін, суд цією самою ухвалою одночасно закриває провадження у справі [5].

Слід враховувати, що примирення сторін під час вирішення публічно-правового спору у сфері митної справи може бути розпочато тільки за клопотанням владного та підвладного суб'єктів митних правовідносин у справі, тобто за добровільним волевиявленням обох сторін. На початку процедури примирення суддя повинен роз'яснити можливість та права сторонам щодо урегулювання спору за допомогою примирення сторін. Суд не може самостійно ініціювати цю процедуру. Також цю процедуру не може самостійно ініціювати в імперативному порядку суб'єкт владних повноважень, або суб'єкт приватного права, які є стороною у справі, тільки за обоюдною згодою [6, с. 135]. Процедура примирення сторін передбачає оперативне врегулювання правової суперечки між сторонами у випадку, коли сторони готові до досягнення консенсусу. Крім того, необхідно врахувати суб'єктний склад процедури примирення, яка не передбачає залучення судді або іншої особи для того, щоб сприяти вирішенню правової суперечки між сторонами конфліктного правовідношення [6, с. 144–145].

Отже, альтернативні способи вирішення публічно-правових спорів у сфері митної справи спрямовані на мирне врегулювання конфліктів шляхом взаємного волевиявлення обох сторін. Ефективне застосування альтернативних способів вирішення публічно-правових спорів у сфері митної справи має створити умови для мирного врегулювання конфліктів між митними органами та підвладними суб'єктами митних правовідносин.

Література:

1. Юрій Оніщик. Альтернативні способи вирішення митних спорів. *Krakowskie Studia Małopolskie*. 2022. № 4 (36). С. 122–139.

2. Оніщик Ю.В. Правові засади діяльності адвоката в адміністративному судочинстві. Human rights and public governance in modern conditions: Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2023. Р. 629-638.

3. Правове регулювання процедур вирішення митних спорів в Україні: монографія / Ю. В. Оніщик, К. Е. Абдукадірова; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Ю.В. Оніщика. Одеса: Видавництво «Юридика», 2024. 186 с.

4. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 26.04.2025).

5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення 26.04.2025).

6. Юхтенко Л.Р. Адміністративно-правові засади вирішення спорів, що випливають з публічно-правових відносин, у досудовому порядку: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2020. 221 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-90>

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МЕДІАЦІЇ В СИСТЕМІ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ В УКРАЇНІ

Паламарчук Ангеліна Іванівна

асистент кафедри публічного права,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

У сучасних умовах демократизації правовідносин, розвитку правової держави та підвищення ролі особистості в суспільстві особливого значення набуває ефективне, справедливе та доступне врегулювання конфліктів. Традиційні судові механізми вирішення спорів, попри свою визначальну роль у системі захисту прав, часто виявляються перевантаженими, затратними за часом і ресурсами, а в окремих випадках – не здатними забезпечити збереження соціальних і правових відносин між сторонами спору. Це зумовлює активізацію пошуку альтернативних форм врегулювання правових конфліктів, серед яких медіація посідає особливе місце.

Медіація як один із видів альтернативного вирішення спорів, що характеризується добровільністю, конфіденційністю, нейтральністю